

ritzable, polvorització, polvoritzador, espolvoritzar, espolvoritzador, polvorí, El Polverí, pólvores, pólvora 'substància de perfumeria', *polvos, pólvors, els pols, polvorera, empolverar-se, polvorines, pulverulent, pulveritzar, pulverenc, puvíll, puvínc, bolví, bolvíns, pupí, polvina, neu polvorina.*

Polsada, pòlsador, pòlsament, pòlsant, pòlsar, polsegós, polseguera, polseguina, polsejar, polsera, polserera, polset, pòlsim, pòlsimar, pòlsimera, pòlsina, pòlsinar, pòlsinera, pòlsinós, pòlsós, V. pòls

POLTRE (POLTRO) o POTRO, mot d'origen incert; a les altres llengües romàniques hi ha variants distintes, it. *polédro*, port. *poldro* o *potro*, cast. *potro*, fr. i oc. *poutre*, que en aparença podrien venir d'un ll. vg. hipotètic *PŪLLĪTRU, no documentat, però, fins al baix llatí cap al S. VIII; però per raons morfològiques, és impossible o molt difícil que pugui ser un derivat del ll. PULLUS, denominació de diversos animals joves; i fóra també ben difícil d'explicar les formes fonètiques de les llengües romàniques partint de *PULLĪTRU; la regularitat fonètica condueix a admetre que el cast. i cat. *potro* ve d'un tipus *PŪTRO- (o *PŪTTRO), segurament pre-romà (cf. sànscr. *pūtrāb* i irani *puṭra* 'fill d'animal o de persona', lit. *putytis* 'cria d'animal', ll. *putus*, gr. arcaic *παῦς* 'noi' etc.), i que el tipus *PŪLLĪTRU de les altres llengües romàniques, i part del català, resulta d'un encruentament d'aqueix *PŪTRO-indoeuropeu amb el ll. PULLUS. □ 1.ª doc.: *puldro*, 851; *potro*, ja sovint en cat. S. XV, en cast. 939.

«Equa cum suo *puldro*» en un doc. ribagorçà, de 851, del monestir d'Alaó, R. d'Abadal, *Comtats de Pallars i Ribag.*, n.º 44; «equa una et *poldrela* una», en un doc. també de l'Alta Catalunya, de l'any 1025 (BABL VI, 351), o sigui el diminutiu *poldrella* 'potreta, poltra jove'; per a una altra forma amb *l* també d'aquell temps i aquella zona, veg. el llibre d'Abadal, p. 52 (veg. detalls en XIXELLA, XEIXA). Totes les dades que tenim indiquen que, des del principi, *poltre* (*poltra*, *-dra*), fou la forma peculiar del Nord i *potro* la del Sud del nostre domini lingüístic. Com que la documentació de les terres de l'Ebre enllà comença uns quants segles més tard que la del Nord, es comprèn que *potro* i variants no apareguin en els escrits fins molt més tard.

Tanmateix la d'aquest ja abunda força en el S. XV i n'hi ha d'abans. El *Torcimany* d'Aversó, c. 1390, distingeix «*potra*, per bestia femella jova» de «*potra*, per arnia» (o sigui 'hèrnia'), 385.2, 3; Sanelo anota *potra* (=cast. *potranca*) en un text de 1355 (II, 41v1); el *DAG*. assenyalava *potro* en textos dels Ss. XV i XVI, entre ells «ab treball gran lo *potro* indòmit lo fre comporta» en una Doctrina del S. XV, que bé deu ser la *Doctrina Moral* del mall. L. de Pacs, del primer quart del segle. *AlcM* el cita «lo *potro* és estat corregut ---» en el *Flos de les Medicines*; i «--- la coha de un cavall *potro*» en la *Manescalía* de Dieç, tots dos del S. XV.

El diminutiu *potret* apareix en JRoig: «Molt se derivin / --- / let de les mares, / més que dels pares: /

no sols moral, / mas natural! / La let altera: / si de somera / mama la ley, / lo chic *potret* / may potà ser / cavall lauger / ni bon ginet», *Spill*, 9104. En un document castellanenc de 1443 «una *potranqua* de sobre any; item un *potranquó* dolent de sobre any» (BSCC VII, 244). D'on *potronconat* 'petit però ja no menut (animal)': «un colomí novell --- que sia chic, ja *potronconat*», en els *Animals de caçar*, val. començ S. XVI (*AlcM*); «*potro* de dos anys: equus bimus; de tres anys: equus trinus; *potro* a pollí petit, menor d'un any ---» (Busa-N. 1507).

Estem molt més enllà del que creia Montoliu, en posar a la seva ed. del *DAG*. que *potro* era «un castellanisme». En aquest cas té gran raó *AlcM* en presentar les formes *poltre*, *poltro* i *potro*, i així mateix *potret* i *potret* com a formes igualment catalanes. El cas és que avui *potro*, *potra*, són no solament les formes generals en tot el PVal. i Migdia del Princ., sinó les de tot el català occidental fins al cim dels Pirineus.

Al capdavant, ç'd'on han estat tan cosa pròpia les grans eugassades com dels Pirineus centrals? Incloent-hi les altes valls del Pallars Sobirà: a Cardós i V. Ferrera no vaig trobar viva altra forma: «cavalls d'un any: *pótro*» Esterri de Cardós, *pótra* a Tavascan, *pótro* i *pótra* a Tor (1932-4); i seguint així a l'Est fins a les valls de la Serra de Cadí: «allí, que es veu un *pótru* ---» Tuixén (1964); des del Pallars segueix a l'O. per l'Alt Aragó: un *potro* S. Juan de Gistau; un *potrêt* Bielsa; *potra* de *leche* Echo (1965-66). És també el que es coneix fins a Bna., i l'única forma valenciana, ja registrada en el Sanelo («*potro*, *potret*: potrico; *potreta*: potranca» II, 42v1, 117r1). I la menorquina: «*potro*: poulain, equi pullus; *potrêt*: potrico», Febr. Card. A penes cal explicar que l'acc. 'màquina de turment' [1698] es deu a la forma en què hi seia la víctima, maldant com un que munta un poltro indòmit; i que d'aquí es passà a l'instrument amb què subjecten un animal etc. (*AlcM*, §§ 3 i ss.).

Les formes amb *-l-* no s'han pas extingit, perquè segueixen vives des de Cerdanya fins a mar. A l'Alta Cerdanya: «la *póltra* ha pollinat» (Dorres, 1959). I a l'Emp. a Vilamacolum vaig veure com cridaven *póltra!*, a manera d'exclamació, per animar un cavall a batre (1958). Però estan limitades, per una part, a Mallorca [«*poltro*, *-tra*, cavall, ego, qui no passa de quatre anys», *DFgra.*], a diferència del men. *potro* (totes dues, terres dedicades des de sempre a la recria); per altra banda al NE. continental, on el mot, en la forma *póltru* arriba, segons *AlcM*, fins al Gironès-Guillerès-Lluçanès; segons el *DAG.*, a Vic *poltra*, *poltrera*. Natural, doncs, que se'n servís el gran restaurador de la nostra llengua poètica: «Quan un hèroe alt d'espalltes y cabellera rossa, / d'un cop de peu, engrune lo guayta del jardí / --- / lo pare hem vist en somnis, l'hem vist com etgegava / a l'hort, d'hont éram roses, los *poltros* de Neptú, / mentre eix déu, ab forçivol trident lo descalcava / ---», *Atl.* II, 52b, així el 1877 i en l'ed. crítica de 1906, per més que l'ultrapurista consistori dels *J. Flo.*, per l'horror de la *-o*, li ho canviés en *cavalls de Neptú* en l'ed. de 1878, espantant bàrbarament el